

Inhoud

- 7 Kaarten en plattegronden
- 11 Woord vooraf

1 13 Colombia: een kennismaking

- 14 Natuur
- 20 Bevolking
- 26 Economie
- 31 Eten en drinken

2 35 Geschiedenis

- 36 Confrontatie van twee culturen
- 41 Onafhankelijkheidsstrijd
- 48 Nationaal Front en guerrilla
- 50 Op weg naar vrede

3 59 Kunst en cultuur

- 60 Muziek en dans
- 64 Beeldende kunst
- 68 Literatuur
- 70 Film

4 75 Bogotá

- 76 Hoofdstad
- 79 Plaza de Bolívar
- 82 La Candelaria
- 87 Carrera 7 en Jiménez
- 93 De moderne stad
- 97 Tips en adressen

5 103 Het oostelijke hoogland

- 104 Ten noorden van Bogotá
- 113 De Colombiaanse Andes
- 119 Santander
- 126 Tips en adressen

6 133 De Caribische kust

- 134 Cartagena
- 144 Barranquilla en de Río Magdalena
- 153 Ciénaga
- 154 Santa Marta en Parque Tayrona
- 160 Parque Nacional Tayrona
- 162 Sierra Nevada en Ciudad Perdida
- 164 La Guajira
- 171 Tips en adressen

7 179 Het westelijke hoogland

- 180 Medellín
- 197 Antioquia
- 201 Zona cafetera, de koffieregio
- 211 Tips en adressen

8 219 Het zuiden

- 220 Valle del Cauca, de vallei van de suiker
- 221 Cali
- 230 De kust van de Pacific
- 233 Popayán
- 239 Cordillera Central
- 248 De woestijn van Tatacoa
- 252 Pasto en verder
- 257 Tips en adressen

9 265 Los Llanos en de Amazone

- 266 Llaneros
- 271 Guaviare en Guainía
- 275 De Colombiaanse Amazone
- 280 Tips en adressen

i 284 Praktische reisinformatie

r 291 Register

Colombia

- Spot de mooiste vogels in overweldigende natuurparken
- Dans salsa en cumbia net als Shakira, of de reggaeton van J Balvin
- Ga op zoek naar Macondo in de voetsporen van Gabriel García Márquez
- Doe een trekking in het hooggebergte met uitzicht op besneeuwde vulkanen
- Slenter in de straatjes van romantisch Cartagena
- Droom weg aan het strand in Parque Tayrona

Woord vooraf

Colombia mag zich de laatste jaren verheugen in een toenemende belangstelling van buitenlandse reizigers. En terecht, want het is een van de mooiste en kleurrijke landen van Zuid-Amerika. Het is bovendien een land van grote historische betekenis vanwege de strategische geografische positie als ‘toegangspoort’ tot dit immense werelddeel. De vele koloniale binnensteden zijn daar zichtbare getuigen van. Indrukwekkende nationale monumenten verwijzen naar de zware strijd die is gevoerd voor de onafhankelijkheid van Spanje en later de bloedige burgeroorlogen. Dat Colombia een kleurrijke cultuur heeft, wisten we al dankzij de boeken van Gabriel García Márquez, de markante beelden van Fernando Botero en door megasterren als Shakira en Juanes. Zij zijn echter slechts de grote namen. Wie door Colombia reist zal ervaren dat de Colombianen geboren zijn om te dansen en muziek te maken.

Innovatie en ondernemerschap zorgen de laatste twintig jaar voor een verbazingwekkende economische kracht, waar een groot deel van de bevolking de vruchten van plukt. Eindelijk is er duurzame vooruitgang en stabiliteit in de politiek. De grote drugskartels waren al eerder opgerold, nu hebben ook de guerrillero’s merendeels de wapens neergelegd.

Met vrede hebben de laatste generaties Colombianen nog weinig ervaring. Ze omarmen deze kans met volle overgave, ook al beseft iedereen dat de weg naar verzoening moeilijk zal zijn. Wie nu in Colombia reist, voelt de gedrevenheid om er iets van te maken.

Marcel Bayer

< Plaza de Bolívar met de Catedral de la Inmaculada Concepción, onmiskenbaar het hart van Bogotá.

Bogotá

Hoog in de Andes, op 2600 m boven zeeniveau, ligt de metropool die in alle opzichten het hart vormt van het Colombiaanse politieke en culturele leven. Met 8 miljoen inwoners in de gemeente Bogotá, en 11,2 miljoen in Bogotá Metro (de metropool), is het verreweg de grootste stad in het land, waar sinds de koloniale tijd de belangrijkste bestuurlijke en politieke besluiten worden genomen. De locatie, aan de voet van de oostelijke Andesbergketen, zorgt vaak voor grijs en regenachtig weer. Daar staat tegenover dat het uitzicht vanaf de bergen Guadalupe (3260 m) en Monserrate (3152 m) bij helder weer fenomenaal is.

La Candelaria, het bijzondere en goed geconserveerde historische centrum met het bestuurscentrum aan Plaza de Bolívar, is de voornaamste reden om de hoofdstad aan te doen. Daarnaast zijn er grote en belangrijke musea zoals het Museo del Oro (Goudmuseum), Museo Nacional, over de bewogen nationale geschiedenis, Museo de Arte Moderno MAMBO en Museo Botero. De hoofdstad heeft de afgelopen decennia stevig geïnvesteerd in de leefbaarheid met onder andere de TransMilenio – snelbussen op aparte busbanen – maar ook beperkingen voor het autoverkeer, meer ruimte voor fietsers en voetgangers, en meer groengebieden.

< Met de kabelbaan naar de top van de Monserrate, 3152 m hoog.

Plaza de Bolívar met de kathedraal en het Nationaal Congres.

HOOFDSTAD

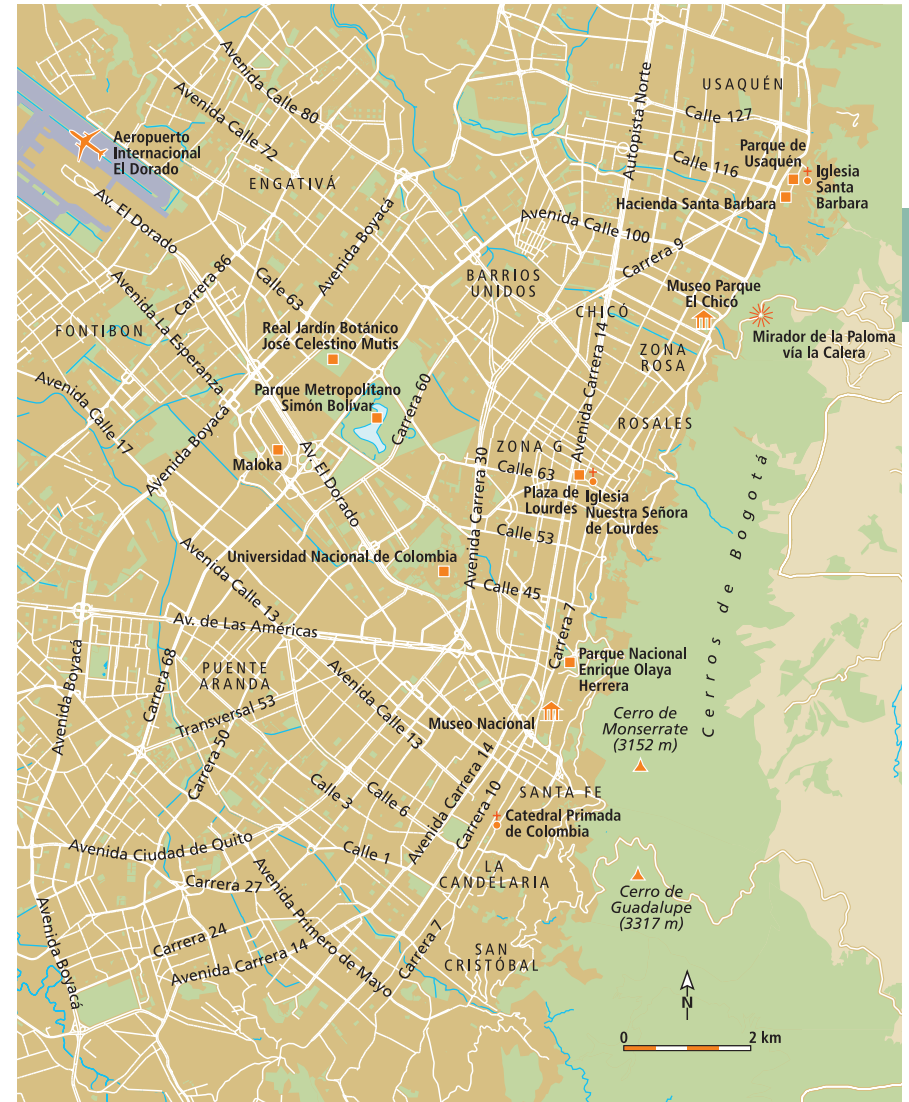
De plek waar de Spanjaarden de nieuwe nederzetting stichtten op 6 augustus 1538 werd door de bergen Monserrate en Guadalupe beschut tegen de striemende Andeswind, en bood water en vruchtbare grond voor akkerbouw en veeteelt. Aan Plaza Mayor, nu bekend als Plaza de Bolívar, verrezen de kathedraal, het stadhuis (vergaderplek van de *cabildo*) en de Real Audiencia, het gouverneurspaleis voor de vertegenwoordiger van de koning.

De hoofdstraat werd de Calle Real, nu de Carrera Séptima. Die verbond het grote plein met een ander belangrijk plein, Plaza de las Hierbas, tegenwoordig Parque Santander. In 1550 werd Santa Fé de Bogotá de hoofdstad, de Real Audiencia van de Nueva Granada. Naast de kathedraal verrezen parochiekerken voor nieuwe buurten als De Las Nieves en Santa Bárbara, ten zuiden van Plaza Mayor. Plaatselijke kunstenaars konden zich uitleven in de bewerking van de façades en met name de altaren van de kerken. De mooiste is ongetwijfeld die van de Iglesia de San Francisco.

De kloosterorden legden de basis voor het onderwijs. In 1580 al stichtten de dominicanen de Pontificia Universidad de Santo Tomás de Aquino voor kunsten en filosofie, en in 1592 kwam daar het Colegio Seminario de San Bartolomé bij om het onderwijs aan de zonen van de Spaanse notabelen en officieren te verzorgen. Daarna begonnen de jezuïeten het Colegio Máxima, op de hoek van het Plaza Mayor, en in 1621 werden de eerste colleges gegeven aan de Universidad de San Francisco Javier.

Natiewording en monumentaliteit

De periode van natiewording in de 19de eeuw gaf de ontwikkeling van Bogotá vleugels. Belangrijke instellingen van de nationale overheid en cultuur-

Bogotá

tempels als de Biblioteca Pública (Nacional), het Museo Nacional, de eerste staatsuniversiteit, de Universidad Central, de onafhankelijke Academia Gutiérrez (de latere Escuela de Bellas Artes de la Universidad Nacional), Teatro de Cristóbal Colón en Teatro Municipal maakten de hoofdstad tot centrum van het politieke en culturele leven. Bogotá liep voorop met de modernise-

Plaza de Bolívar, het centrale plein van Tunja met de Catedral Basílica Santiago Apóstol, kortweg Metropolitano.

Een ideale plek voor zowel beginnende als geoefende klimmers, en verder ideaal voor trekking, mountainbiken, wildwaterkanoën en raften. Op iets meer dan een uur rijden van de hoofdstad.

Tunja

Met ongeveer 215.000 inwoners (2024) is Tunja een middelgrote stad in het bergland boven Bogotá, en de koudste, zo wijzen de weercijfers uit. De gemiddelde jaartemperatuur is slechts 11°C.

Santiago de Tunja, zoals de oude naam luidde, staat in de schaduw van plaatsen als Villa de Leyva en Barichara. Onterecht. De stad heeft een goed geconserveerd centraal plein, Plaza de Bolívar, omringd met gebouwen, die teruggaan tot de 16de en 17de eeuw. Tunja is een van de oudste Colombiaanse steden, gesticht in 1539 door Gonzalo Suárez Rendón, niet ver van de tweede stad van de Muisca.

Misschien kwam het juist door het klimaat, vergelijkbaar met het oude Castilië in het hoogland van Spanje, dat nogal wat vooraanstaande families zich hier vestigden. De stadswoningen en architectuur zijn gebaseerd op de gebouwen in hun geboortestreek. De kathedraal en Casa Museo del Fundador zijn de twee iconen. De oudste delen van de **Catedral Basílica Metropolitana** stammen uit 1567. Daarmee is dit de oudste kathedraal in het land. Aan de laatgotische spitsbogen en de mudejarstijl van pilaren en

in de Capilla de los Manicipes zijn de vele toevoegingen in de loop der tijden goed zichtbaar.

Casa Museo del Fundador is gewijd aan de stichter van de stad. Ook in dit koloniale huis is de verscheidenheid aan stijlen opvallend, met zowel platereske versieringen als mudejarstijlelementen, die wijzen op de overgang in architectuur in de late middeleeuwen en de beïnvloeding door de Arabische wereld.

Op de eerste verdieping van het gebouw is het plaatselijke toeristenbureau gevestigd.

> CASA MUSEO DEL FUNDADOR, Plaza de Bolívar

Als vroege koloniale stad heeft Tunja een fors aantal kerkelijke gebouwen die de moeite van een bezoekje waard zijn. Een verrassend hoogtepunt van een kleine stadswandeling is een bezoek aan de **Iglesia de Santo Domingo**. Deze kerk is gesticht in de 16de eeuw en staat slechts één blok achter het grote plein. Pronkstuk is de Rozenkapel, Capilla del Rosário, door pater Pedro Bedón uit Quito rijkelijk voorzien van houten beelden en versieringen. Het goud druipt als het ware van plafond en wanden. Ze noemen het de replica van de Romeinse Sixtijnse Kapel.

De **Convento y Templo de Santa Clara de Real** stamt uit 1528 en is daarmee het oudste klooster in Colombia. Het onderkomen voor de zusters clarissen mag er zeker zijn, en het interieur van de kerk spant ook hier de kroon. Overal aan de wanden zijn kunstwerken aangebracht, merendeels uit de 18de en 19de eeuw. Het opvallendst is de gouden zon, die voor de Muisca een centrale plaats innam in het geloof.

> IGLESIA DE SANTO DOMINGO, Carrera 11 # 19-33

> TEMPLO SANTA CLARA DE REAL, Carrera 7 # 19-58

In Tunja zijn nog verschillende bijzondere stadswoningen uit de koloniale tijd te bezoeken. **Casa de Don Juan de Vargas**, die eind 16de eeuw de eerste notaris van de stad was, is minstens zo fraai als Casa del Fundador. Meubels en kunstwerken komen uit de 16de eeuw, en de plafonds zijn fraai versierd met allegorische taferelen, christelijke symboliek, Griekse en Romeinse mythische figuren. Alles getuigt van een verfijnde smaak, die De Vargas in die begintijd naar Tunja heeft gebracht.

> CASA DE DON JUAN DE VARGAS, Calle 20 # 8-52 (om de hoek bij het plein)

Villa de Leyva

Door de architectuur van afzonderlijke gebouwen en doordat de authentieke sfeer zo goed behouden is gebleven, is Villa de Leyva één groot monument. Het stadje ligt in de bergen, 40 km ten westen van Tunja. Het is in 1572 gesticht en genoemd naar de eerste onderkoning van La Nueva Granada:

Oude hacienda in de omgeving van Sogamoso.

den, redelijk goed geconserveerd en verder gerestaureerd sinds Monguí in 2005 tot nationaal cultureel monument is verklaard. De ambachtsslieden van Monguí, bedreven in het weven van wol, leer- en houtbewerking, en steenhouwen, legden in de jaren 30 van de vorige eeuw de basis voor de bloeiende industrie van handgemaakte voetballen. Inmiddels produceert de stad ruim 30.000 ballen per maand voor zowel de binnenlandse als de buitenlandse markt. Nog maar een klein deel van de ballen is van leer, het merendeel is nu van kunststof. Enkele werkplaatsen waar de ballen worden geplakt en genaaid zijn open voor bezoek.

Het omringende landschap is schitterend en de grond is zeer geschikt voor veeteelt, land- en tuinbouw, wat maakt dat je in de plaatselijke restaurants heerlijk kunt eten. Een lokale lekkernij is de *Mazamorra chiquita*, een stevige maaltijdsoep op basis van mais, rundvlees en kip, met bonen, groente en aardappel.

Franciscanen legden in de 16de eeuw de basis voor de nederzetting. Van hieruit deden ze het zendingswerk in de inheemse nederzettingen in dit gebied. In die tijd al bouwden ze een kerk op vrijwel dezelfde plaats als waar de basiliek nu staat. De bekeerde inheemsen konden hun hutjes bouwen rond het pleintje ervoor.

De **Basilica de Nuestra Señora de Monguí** met aanpalend klooster is de huidige trots van het plaatsje. Het is een vrij forse kerk, waarvan de bouw begon in 1694 en pas in de 19de eeuw voltooid was. De stijl is een kruising

Ruige natuur in Nationaal park El Cocuy, boven de boomgrens met de bijzondere vegetatie van de páramo.

PARQUE NACIONAL NATURAL EL COCUY

Meer dan 20 besneeuwde bergtoppen, de meeste ruim 5000 m hoog, maken deel uit van El Cocuy. Dit uitgestrekte natuurgebied bestaat verder uit páramo, nevelwoud en tropisch regenwoud. Fysisch-geografisch gezien is het de overgang tussen de Cordillera Oriental en de llanos. Je wandelt door dichte vegetatie, die langzaam overgaat van nevelwoud naar páramo, met mossen, espeletia's en struiken. Op de achtergrond doemen dan al de toppen op, en klinkt het geluid van een ruisende beek of kletterend gletsjerwater. Hoogtepunten in deze zone zijn de Valle de Lagunillas, een schilderachtige vallei met meerdere meertjes, Laguna de la Plaza, een van de mooiste meren in Zuid-Amerika (4200 m), Laguna Grande de La Sierra, een langgerekt gletsjermeer (4400 m), de Toti-gletsjer (4900 m), de Valle de Cojines en de Laguna Grande de los Verdes, met turquoise water tussen de bergtoppen.

De hoogste toppen zijn de Ritacuba Blanco (5410 m) en de Ritacuba Negro (5350 m), allebei met spectaculair uitzicht. Andere indrukwekkende toppen zijn de Cóncono (5200 m), de Pan de Azúcar (suikerbrood, 5120 m), El Pulpito del Diablo (de preekstoel van de duivel, 5100 m) en Cerro Diamante (de diamantberg, 4800 m), die naargelang het licht een andere kleur krijgt. In het kale bergland en op de páramo zijn de condor en adelaar heer en meester. Af en toe zie je een witstaarthert en naar verluidt komt de zeldzame bergtapir hier nog voor. Waar de vegetatie dichter is, leven jaguars, tijgerkatten, panters, de bruine wolaap en de zeldzame brilbeer.

Het ecosysteem van El Cocuy staat onder druk door de aanwezigheid van kolonisten uit lagergelegen gebieden, die hier hun schapen en koeien laten grazen en illegaal bomen kappen en jagen. Een deel van het leefgebied van de U'wa, de oorspronkelijke bewoners, loopt ook door in dit gebied. Allemaal maken ze aanspraak op de natuurlijke hulpbronnen en dat botst steeds vaker met het natuurbeheer en het bergtoerisme.

> **PARQUE NACIONAL NATURAL EL COCUY**, parquesnacionales.gov.co.

De Caribische kust

De noordelijkste departementen Bolívar, Atlántico, Magdalena, Cesar en La Guajira liggen allemaal aan de Caribische Zee. Cartagena is de statige koloniale parel, ooit bestuurscentrum voor de Spanjaarden, centrum van de slavenhandel en hoofdzetel van de inquisitie. Tegenwoordig is het na Bogotá de meest bezochte plek in Colombia. Santa Marta is een fascinerende en levendige havenstad. Simón Bolívar bracht er zijn laatste levensdagen door. Barranquilla is de stad van het carnaval.

Ondanks de gewelddadige geschiedenis en veroveringstochten door tal van indringers, van de Spaanse conquistadores tot aan de guerrillero's, hebben de inheemse culturen zich in dit deel van Colombia vrij goed staande gehouden.

Parque Nacional Tayrona is het mooiste natuurgebied in dit deel van Colombia. Plaatsjes als Magangué en Mompox doen meteen denken aan de sfeer uit de boeken van Gabriel García Márquez. Ingeklemd tussen de Sierra Nevada de Santa Marta en de grens met Venezuela ligt Cesar, het land van de vallenato.

Het ruige landschap van La Guajira, gegeseld door de hete zon en de oceaanwind, is het woongebied van de Wayú. Bezoekers zijn te gast in hun rancherías. Net als een bezoek aan de Serranía de Macuira een ervaring voor het leven.

< Welkom in Cartagena!

Fuerte de San Felipe, een van de grootste forten in Zuid-Amerika, met het kunstwerk *Las Botes*.

CARTAGENA

Conquistador Pedro de Heredia stichtte op 1 juni 1533 de nederzetting, die zou uitgroeien tot een van de belangrijkste havens in Amerika. De strategische en beschutte ligging stimuleerde de handel en leidde tot de bouw van pakhuizen, timmerwerkplaatsen en scheepswerven. Omdat Cartagena ook als bestuurscentrum belangrijk was – de onderkoningen van Nueva Granada prefereerden het tropische klimaat aan de Caribische kust aanvankelijk boven het kille Bogotá – kon de stad zich snel ontwikkelen. Uit het Colombiaanse achterland kwamen vooral goud en edelstenen. Galjoenen brachten hun waardevolle lading uit andere delen van Midden- en Zuid-Amerika naar de haven van Cartagena. Daarvandaan ging deze via Havana in Cuba of rechtstreeks naar Spanje. In de 18de eeuw was Cartagena de belangrijkste slavenmarkt in Amerika.

Forten en bastions

Kenmerkend voor Cartagena zijn de uitgebreide verdedigingswerken. De oude stad is volledig beschermd door een brede muur met bastions. Op alle strategische punten rond de haven staan forten en kustbatterijen. Koning Philips II gaf opdracht voor de bouw van een 11 km lange muur en forten toen de haven en de stad steeds vaker te maken kregen met aanvallen van piraten. Kroon op de indrukwekkende verdedigingslinie rond de stad was Fuerte San Felipe – een ode aan de koning – gebouwd in de 17de eeuw volgens de nieuwste bouwkundige en militaire inzichten.

De waarde van de vestingwerken bleek bij de belegering in maart 1741 door de Engelse troepen onder aanvoering van admiraal Edward Vernon. De Spanjaarden, die slechts de beschikking hadden over 6 schepen en 3000 soldaten, konden standhouden tegen de Engelse vloot van 186 schepen en ruim 23.000 soldaten.

Een andere memorabele episode in de stadsgeschiedenis volgde tijdens de onafhankelijkheidsstrijd. Cartagena verklaarde zich als een van de eerste steden in Colombia op 11 november 1811 onafhankelijk. Dat leidde 4 jaar later tot een nieuwe belegering van de stad, nu door het Spaanse leger en royalisten die de stad wilden heroveren. Ondanks een belegering van 3 verschrikkelijke maanden, waarin de burgers gekweld werden door honger en ziektes, hield de stad stand. Hier dankt Cartagena de bijnaam Ciudad Heroica aan, heldhaftige stad.

Verval

In de 19de eeuw raakte Cartagena in verval. Bogotá trok als hoofdstad van de onafhankelijke republiek Colombia veel economische en culturele activiteit aan. De afschaffing van de slavenhandel en de slavernij was een volgende gevoelige klap voor de stad. Barranquilla groeide Cartagena als haven voorbij, dankzij de gunstiger ligging ten opzichte van de Río Magdalena, de grote verbindingssader met het binnenland.

Cartagena staat bol van de geschiedenis en is een van de best geconserveerde steden in Latijns-Amerika. Het oude stadscentrum met tal van monumentale kerken, kloosters, stadspaleizen en verdedigingswerken staat onder patronaat van UNESCO. Slenter over de elegante pleinen en door de smalle, bochtige straatjes met de kasseien, waar voetstappen en paardenhoeven weerkaatsen tegen de muren en waar je door de openstaande deuren flarden van conversaties of de televisie opvangt uit de woonkamers achter de eikenhouten balkons met bougainvilles.

Wegwijs in de stad

Het oude koloniale centrum is opgedeeld in wijken met een totaal eigen sfeer; tot op de dag van vandaag. Santa Catalina, de buurt rond de kathedraal en Plaza de la Aduana, is het bestuurscentrum met de grote stadspaleizen. Santa Toribio, vanaf de Plaza de Los Coches naar het oosten, is de buurt van de kleine middenstand en de handel, nog altijd even levendig en druk. Aan de noordkant van de oude stad, van La Merced tot aan Las Bóvedas, waren de kazernes en woonden de officieren. Het zijn nu rustige buurten, waar steeds meer monumentale gebouwen een nieuwe functie krijgen. Getsemaní, aan de zuidkant van het historische centrum, is de volkswijk rond de haven, de wijk van havenwerkers, kunstenaars en hoeren. Eind 19de eeuw vestigden steeds meer notabelen zich in Manga. Het werd een villa-

wijk, ver weg van de drukte en de vuiligheid van de oude stad. Aan de voet van de Cerro La Popa breidden gedurende de 20ste eeuw de volkswijken zich uit.

Modern Cartagena is te vinden in Bocagrande en Castillogrande, 2 strandwijken met hoge appartementengebouwen.

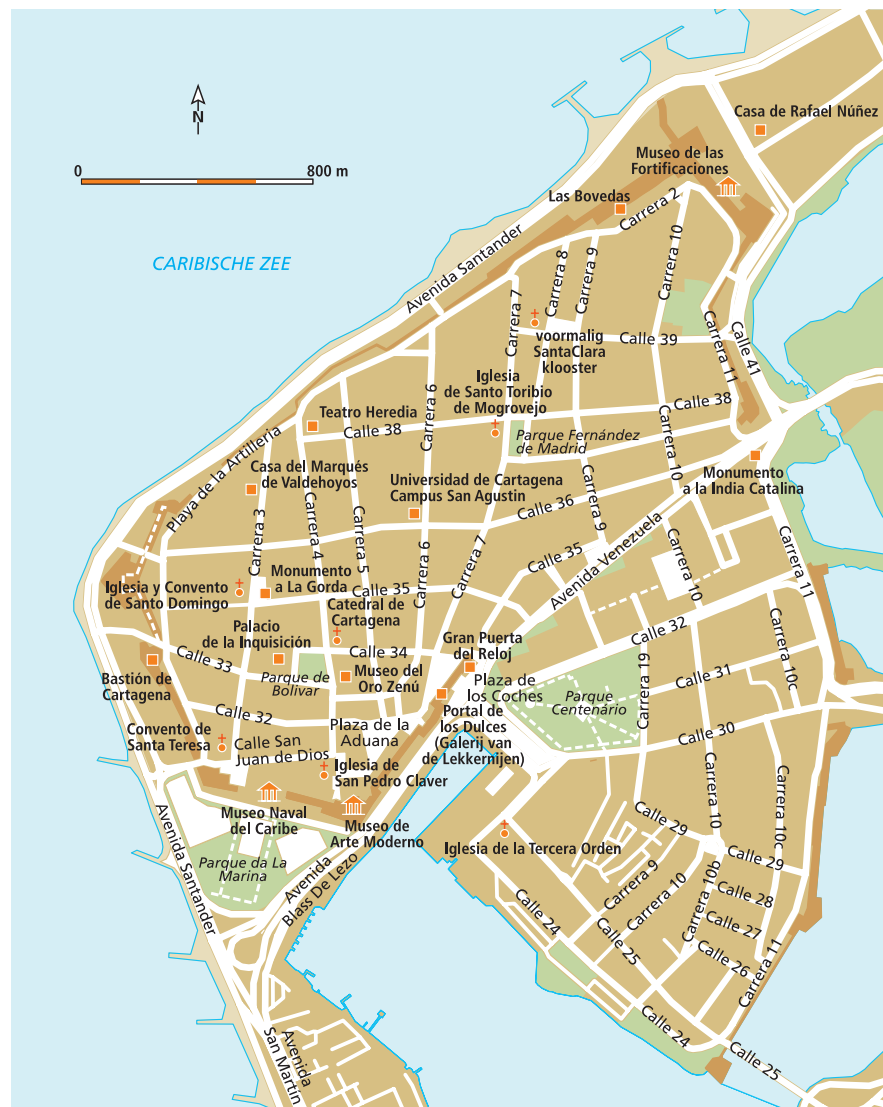
Parque Bolívar

Niet het grootste, wel het meest centrale plein in het oude Cartagena is Parque Bolívar. In de ochtend strijken de eerste bezoekers neer op de schaduwrijke plekjes onder de honderd jaar oude amandelbomen en koningspalmen. In de middag wordt het rumoeriger met de paardenkoetsjes, ambulante verkopers en muzikanten. Allemaal posteren ze zich rond het beeld van Bolívar. In 1610 vonden de Spaanse koloniale autoriteiten het nodig om een derde inquisitie in de Nieuwe Wereld op te richten, naast die in de twee 'hoofdsteden' Mexico en Lima. In de 18de eeuw kreeg het gevreesde tribunaal het statige stadspaleis aan dit plein. Tegenwoordig huist hier het **Museo Histórico de Cartagena de Indias (MUHCA)**. Op de muur van de binnenplaats staat een uitgebreid relaas over de geschiedenis van de inquisitie, die 'beslist geen Spaanse uitvinding was', en dat 'populaire verhalen over het wrede optreden' tot veel overdreven beeldvorming hebben geleid. Toch laten de martelwerktuigen op de eerste verdieping La Garrucha, de wipgalg, en El Garrote, de wurgpaal, weinig aan de verbeelding over. Een heksenwaag en de klassieke ondervragingsmethode waaraan vermeende heksen werden onderworpen, werpen een ontluisterend licht op de praktijken om hekserij uit te bannen.

De eerste verdieping biedt verder een aardig overzicht van de geschiedenis van de stad, bijvoorbeeld over de belegering van de stad in 1815, waarbij 6000 mensen de dood vonden. De verschrikkelijke ontberingen en de voorbeeldige onverzettelijkheid van de bewoners deed Bolívar uitroepen: 'Salve, Oh, Ciudad Heroica.' En de geuzennaam voor de stad was geboren.

➤ MUSEO HISTÓRICO DE CARTAGENA DE INDIAS, Plaza de Bolívar, muhca.gov.co

Recht tegenover het Paleis van de Inquisitie bevindt zich het **Museo del Oro Zenú**, gehuisvest in een oud koloniaal pand met karakteristiek houten balkon. Een verrassend mooi museum, dat een overzicht biedt van de schitterende sieraden en kunst- en gebruiksvoorwerpen uit de tijd van de Zenú. Net als bij andere oude Midden-Amerikaanse inheemse culturen vormden de rituelen rond de vruchtbaarheid, de hemellichamen en de dood inspiratiebronnen voor de kunstenaars en goudsmiden. De verfijnde massief gouden of vergulde sieraden die de Zenú maakten, gelden als artistiek hoogtepunt in de precolumbiaanse beschaving van Amerika. Oorringen in de vorm van fijnmazige gouden waaiers, armbanden en halskettingen met

Cartagena

vergulde toekans en eenden met uitgespreide vleugels, cirkelvormige borstplaten – symbool voor de cyclus van leven en dood – werden door de mannen en vrouwen uit hogere kringen bij belangrijke ceremonies gedragen, of gingen als eer aan de dode mee het graf in. Galería Cano naast het Museo del Oro is een van de betere plekken om échte inheemse kunst te kopen. De

Met de kabelbaan tussen de kruinen van de bananenbomen door naar El Cristo Rey.

De basiliek is een gezichtsbepalend bouwwerk op het **Parque El Libertador**. Toch vragen de minder voornamelijk gebouwen aan het plein meteen de aandacht, met hun in felle kleuren geaccentueerde vensters, deuren, balkons en plinten. De stoelen en tafels van de terrasjes zijn geschilderd in dezelfde kleuren als de huizen. Fotomomentjes genoeg, en helemaal als de aardbeiplanten en gele ipe-bomen in bloei staan.

Casa Museo Clara Rojas Peláez, aan het grote plein, geeft een goed beeld van een interieur uit de 19de eeuw. Het gebouw draagt de naam van de vrouw die het aan de stad naliet, de nicht van de stichter van het plaatsje. Naast meubels, zijn er archeologische vondsten van de eerste inheemse bewoners te zien, en er wordt verteld over de cultuur in de omgeving. Via een tuin is het museum verbonden met het Casa de la Cultura César Moisés Rojas Peláez, waar dansgroepen en regionale orkestjes optreden, lezingen en cursussen plaatsvinden.

➤ CASA MUSEO CLARA ROJAS PELÁEZ, Carrera 5 # 9-31

Een bezoek aan El Jardín is niet compleet zonder een bezoek aan **Dulces del Jardín**, Calle 13 # 5-47, waar je zelfgemaakte lekkernijen als cake, gebak, chocolaatjes, koekjes, jam en compote van de heerlijkste vruchten kunt proeven en kopen.

De omgeving van El Jardín leent zich uitstekend voor een wandeling. Er zijn verschillende wandelroutes uitgezet door het bos, langs ruisende beken,

forelkwekerijen en plantages met *gulupa*, de paarse passievrucht. Vraag in het plaatsje bij een van de reisbureautjes naar Quebrada Bonita, Quebrada La Salada of Camino de la Herrera. Langere tochten, te voet en te paard en begeleid door een gids, maak je naar de spectaculaire Alto de Las Flores en Cueva del Esplendor, genoemd naar de bijzondere lichtval bij het water dat dwars door een rotsformatie naar beneden stort.

Voor een panorama over het plaatsje en de omgeving kun je met de kabelbaan naar de Cerro Cristo Rey, waar een wit Christusbeeld waakt over de vallei, en Cerro de La Cruz.

7 ZONA CAFETERA, DE KOFFIEREGIO

Medellín is een prima uitvalsbasis voor een bezoek aan het Colombiaanse koffiegebied. De hierna beschreven route loopt via de departementen Antioquia en Caldas tot aan Manizales, in het hart van de Zona Cafetera. Vandaar kun je doorrijden naar Pereira en Armenia, de hoofdstad van het departement Quindío.

Als je Medellín aan de zuidkant verlaat via de RN25 richting Caldas, zit je al vrij snel in het bergland. De weg slingert over de begroeide flanken van de Cordillera Central en biedt steeds opnieuw fraaie panorama's van diepgroene bergruggen en valleien, met hier en daar al koffievelden. Meestal niet meer dan een paar hectare. De boeren hebben bananenbomen tussen de koffiestruiken geplant, niet zozeer voor de schaduw, maar voor een constantere cashflow. Van de bananenbomen heb je namelijk gegarandeerd het hele jaar door vruchten, de koffiestruiken geven hooguit twee keer per jaar een oogst. Verder verbouwen de boeren yucca, bonen en hebben ze fruitbomen staan. Altijd passeer je wel een boerenhuisje aan de weg waar bonen in de zon liggen te drogen.

Bij het dorpje La Pintada kruist de weg de Río Cauca over een oude hangbrug. Om in Aguadas te komen, verlaat je de RN25 en volg je een stukje de oever van de rivier richting de dorpen La Lorena en Armas, in het departement Caldas. De koffieplantages krijgen nu de overhand in het landschap.

Aguadas

Een van de pareltjes in het koffiegebied is Aguadas, een stadje van nog geen 15.000 inwoners, dat leeft van de koffieproductie, gecombineerd met bananenproductie en wat veehouderij. De temperatuur is aangenaam, omdat Aguadas op 2200 meter ligt en er meestal een verkoelend briesje waait. Manuela Ocampo is hier een belangrijke historische figuur. Ze legde met haar herberg waar reizigers en hun ezels konden rusten, eten en slapen de basis voor de nederzetting. Om de sfeer te proeven, volstaat een rondje door de straten rond het levendige plein, Parque de Bolívar. Chivas en *yipaos* (pick-uptrucks) brengen en halen hier de hele dag door passagiers. *Araucarias*, de

Plazoleta San Francisco, met twee kerken en een klooster.

heen van uiterlijk veranderd. Toch is het altijd een gezichtsbepalend gebouw gebleven. In 1539 is de eerste parochie op deze plek gebouwd. Na verschillende aanpassingen van dat eerste gebouw, werd in 1772 de eerste steen voor de huidige kathedraal gelegd. Een eeuw later is de toren gebouwd, met de eerste publieke klok van de stad. Bij de aardbeving van 1925 is de toren zwaar beschadigd en heeft daarna een nieuw front gekregen.

Via **Calle 12** aan de noordkant van het plein loop je naar nog een bijzonder pleintje, dat van de dichters. Wandelend in de drukke winkelstraat krijg je eerst een stevige portie Colombiaanse cultuur mee in de vorm van straat-handel, luidruchtige verkopers en swingende salsa uit de luidsprekers. **Parque de los Poetas**, opgeleverd in 1995, ligt aan de oever van de Río Cali. Je kunt op het bankje aanschuiven naast de bronzen beelden van vermaarde regionale dichters. Jorge Isaacs is er een van. Naar hem is ook het theater genoemd dat hier staat.

Aan de rand van het plein staat **La Ermita**, een opvallend kerkgebouw in gotische stijl dat sterk contrasteert met de strakke, fantasieloze moderne hoogbouw in de omgeving. Al vroeg in de 17de eeuw stond op dezelfde plek een kerkje, dat behalve aan de Maagd Maria gewijd was aan El Señor de la Caña, vrij vertaald 'Heer van de Suiker'. Tijdens de aardbeving van 1787 werd het vrijwel volledig verwoest. Alleen het beeld van de Señor, een zit-

tende Christus met rietstengel in de linkerhand, kwam ongeschonden uit de puinhopen tevoorschijn. Voor de Afrikaans-Latijnse bevolking van de stad is dit heilige relikwie van grote betekenis. Het marmeren beeld heeft een plek gekregen in de kerk die vanaf 1942 is gebouwd naar het voorbeeld van de kathedraal in Ulm. De fraaie gebrandschilderde ramen met de 12 apostelen, gemaakt in Amsterdam, de marmeren altaren en de decoraties in marmer en brons maken La Ermita een van de mooiste kerken in deze stad. Aan de overkant van de Río Cali staan de betonnen gebouwen van het gemeentebestuur, de Alcaldía.

Plazoleta San Francisco

Het tweede belangrijke plein in het stadscentrum is Plazoleta San Francisco. Twee kerken maken deel uit van het klooster dat door de franciscanen vanaf 1757 is opgebouwd: de **Iglesia de San Francisco** en de **Templo de la Virgen Inmaculada**. De grote kerk en het klooster zijn met bakstenen gebouwd, met ornamenten en mozaïeken in Arabische mudenarstijl. De opvallendste verschijning is de robuuste klokkentoren, opgebouwd in vier lagen, die naar boven toe steeds eleganter zijn vormgegeven. Het verhaal gaat dat de aparte stijl, zeker voor dit deel van wat nu Colombia is, het werk is van een Arabische metselaar die zich als verstekeling op een Spaans schip had verstopt en na aankomst onderdak kreeg in het klooster.

Naast de toren aan de Calle 9 staat de kleinere kerk gewijd aan de Maagd Maria, met een sobere inrichting, in hoofdzakelijk witgeschilde wanden met lichtblauwe ornamenten. De hoogbouw aan het plein huisvest de kantoren van de regering van het departement Valle del Cauca.

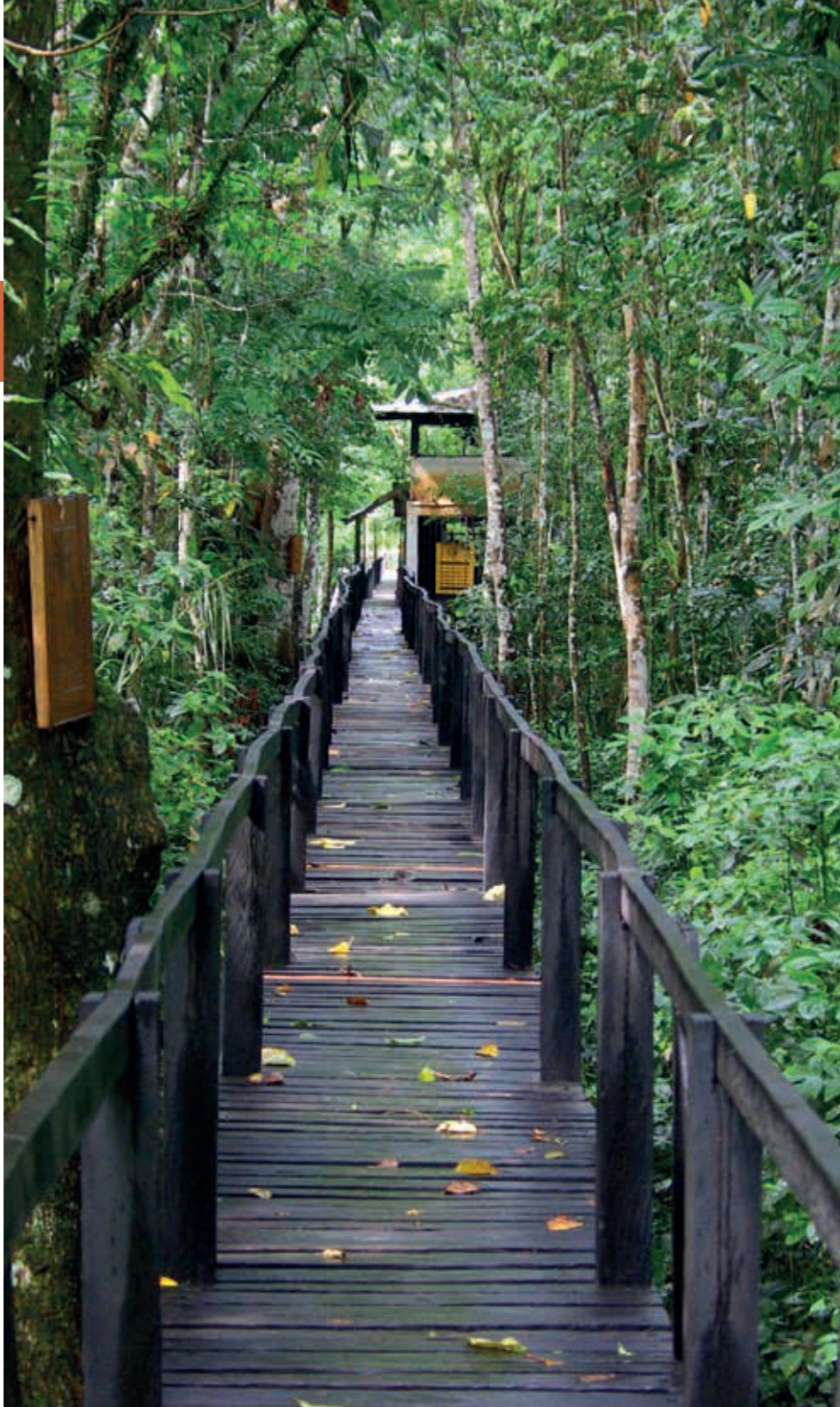
Via Carrera 5 en Calle 7 loop je naar het meest historische deel van Cali. **Teatro Municipal**, op de hoek van die twee straten, is Cali's cultuurpaleis. Het gebouw stamt uit de jaren 20 van de vorige eeuw en is met loterijgelden gebouwd, omdat het gemeentebestuur het plan voor een nieuw theater veel te duur vond.

Verderop in Calle 7 staat het **Museo del Oro Calima**, een van de interessantste musea van de stad. Het museum geeft een overzicht van 9000 jaar beschaving in de Valle del Cauca. De collectie is overzichtelijk ingedeeld in drie periodes: Llama en Sonso, met de oudste archeologische vondsten van hout, steen en ceramiek; en Yotoco, waarin de cultuur rijker wordt met fantastische gouden sieraden en religieuze objecten.

> MUSEO DEL ORO CALIMA, Calle 7 # 4-69, banrepcultural.org

La Merced

Het complex gebouwen aan weerskanten van de Carrera 4 tussen Calle 6 en 7, is door alle turbulente tijden heen wonder boven wonder intact gebleven.

Los Llanos en de Amazone

Het deel van Colombia ten oosten van de Cordillera Oriental, de meest oostelijke Andesketen, beslaat bijna de helft van het totale Colombiaanse grondgebied. Uitgestrekte vlaktes tot aan de horizon, doorsneden door brede rivieren die van de Andes naar de Orinoco en de Amazone stromen, met slechts enkele verheffingen in de aardkorst. Dit is vooral het gebied van Los Llanos, de spectaculaire vlaktes. De natuur kan er grillig zijn, vooral in de regentijd als de rivieren buiten hun oevers treden en er brede overstromingsvlaktes ontstaan. Trekvogels verblijven er graag, vanwege de visrijkdom. Op de oevers zoeken uit de kluiten gewassen miereneters en gordeldieren naar voedsel, terwijl llaneros, Colombiaanse cowboys, proberen het vee bij elkaar te houden. Villavicencio, hoofdstad van het departement Meta, is de toegangspoort het dichtst bij Bogotá. Van daaruit reis je verder over de rivier of de eindeloze weg, naar bijzondere natuurgebieden als Lagos de Menegua en La Macarena, met de wonderlijke Caño Cristales. Dat laatste natuurgebied is ook vanuit San José del Guaviare zeer goed bereikbaar.

In het diepe zuiden gaan de llanos over in de dichte begroeiing van het Amazonewoud met Leticia als grootste plaats en uitvalsbasis voor expedities naar natuurparken en dorpen van de inheemse bevolking.

< Looproute in het tropische regenwoud, in de buurt van Leticia.

Paardrijden op de llanos, een fantastische manier om dit gebied te verkennen.

LLANEROS

De llanos bieden een compleet ander landschap en afwijkende cultuur dan het hooggebergte, de valleien en de kuststroken. Op de vlaktes, die geleidelijk aflopen richting het noorden en oosten, is extensieve veeteelt de voornaamste bestaansbasis, ook al breidt de grootschalige landbouw met rijstvelden, oliepalmplantages, soja en biobrandstoffen zich gestaag uit. Onder de llanos liggen bovendien grote olievelden, zodat de oliewinning hier van belang is. Nauw met de veehouderij verbonden is de romantiek van het cowboyleven; de solitaire drijver, met een huid als leer, getekend door de zon, die 's avonds zijn vlees roostert boven laaiend vuur en de eenzaamheid wegzingt met meeslepende ballades. Het departement Meta, naar de gelijknamige Río Meta, biedt een goede gelegenheid om met die cultuur, in het bijzonder de muziek en het eten, kennis te maken.

Een soms adembenemende 110 km lange weg (RN40) brengt je van Bogotá naar Villavicencio. Je daalt af van ruim 2200 m naar 500 m hoogte. Het vlakke landschap met zijn fantastische luchten in de vroege ochtend en tegen de avond biedt een sterk contrast met het grillige bergland. Alleen al de schitterende zonsopkomsten en zonsondergangen maken een bezoek de moeite waard. En verder lenen de vele meren en rivieren en de prachtige natuur met een grote variatie aan flora en fauna zich uitstekend voor een avontuurlijke reis. Kortere en langere wandeltochten, kamperen in de jungle, paardrijden, boottochten en vissen op de rivieren en meren, tal van adventureactiviteiten, de enorme savanne met zijn wilde dieren; genoeg redenen om dieper Los Llanos in te trekken.

De llanos

Villavicencio, poort tot de llanos

Villavicencio is de grootste stad in deze regio en dient als toegangspoort tot Los Llanos. De stad ligt relatief laag, meteen aan de voet van de bergen op nog geen 500 m hoogte, en is daardoor erg warm. Naamgever van de betrekkelijk 'jonge' stad – gesticht in 1840 – is vrijheidsstrijder Antonio

Een anaconda probeert zich te verstoppen in de modder.

Villavicencio y Verástegui. Hij vocht in het Spaanse leger onder andere bij de slag om Trafalgar tegen de Engelsen in 1805. Terug in Colombia sloot hij zich aan bij de strijders voor de onafhankelijkheid en was hij zelfs een paar maanden president van de Verenigde Provincies van Nieuw Granada. In mei 1816 viel hij in handen van loyalistische troepen en nog geen drie weken later werd hij in Bogotá terechtgesteld.

Aangezien Villavicencio een vrije jonge stad is, staan er geen monumentale, koloniale bouwwerken. Wel heeft de aangelegde stad aan de Río Guatiquia verschillende fraaie parken. Op de plek waar de RN40 de stad binnenkomt, ligt het **Parque de los Fundadores**, een vrij groot park met het opvallende Monumento a los Fundadores als ijkpunt, een sculptuur van Rodrigo Arenas Betancourt.

Plaza Los Libertadores, midden in het levendige stadshart, heeft verwijzingen naar de onafhankelijkheidsstrijd in de vorm van beelden van Simón Bolívar en generaal Francisco de Paula Santander. Het prominentste gebouw is de strakke gotische kathedraal Nuestra Señora del Carmen uit 1894. Aan de westkant van het plein springt het gouvernementspaleis van het departement Meta eruit.

Twee blokken ten zuidoosten van dit plein ligt **Parque del Hacha** met een opmerkelijk monument in de vorm van een hakbijl, als symbool van de

noeste arbeid om de vlakte leefbaar te maken en nederzettingen te bouwen. Dit park is opgedragen aan schrijver en dichter José Eustacio Rivera, die de Colombiaanse literatuur heeft verrijkt met de figuren en verhalen uit de llanos en het regenwoud. **Parque Las Malocas** is een themapark aan de zuidoostkant van de stad, waar de llanuracultuur in al zijn facetten tot uitdrukking wordt gebracht. Er zijn demonstraties van ambachten, er vinden festiviteiten plaats met muziek en dans, en vooral de rodeo's zijn erg populair bij de plaatselijke bevolking.

Om een beeld te krijgen van het dierenleven op de llanos is een bezoek aan **Bioparque Los Ocarros** een aanrader. In deze fraai aangelegde diertuin ten noorden van de stad leven reptielen als anaconda's, reuzengordeldieren en miereneters, maar ook jaguars en tapirs.

Eind juni staat Villavicencio in het teken van muziek en dans tijdens het **Torneo Internacional del Joropo**. Dit kleurrijke feest duurt een kleine week en trekt een half miljoen bezoekers. De straten zijn dan afgesloten en op verschillende podia spelen bands de typische llaneromuziek en vinden danswedstrijden plaats van stellen in traditionele kleding. Hoogtepunt is het defilé van duizenden dansgroepen uit de regio en andere delen van Colombia.

Langs de Río Meta

De Río Meta is een van de grote rivieren die vanuit de Andes de Orinoco voeden. Vrijwel parallel aan de rivier loopt de RN40 via Puerto López door naar Puerto Gaitán, op 195 km van Villavicencio. De weg voert langs uitgestrekte rijst- en oliepalmpantages en passeert het grootste olieveld Apiay – vlak voor Puerto López – en biedt zo een goed beeld van de economie op de llanos. Sommige ranches en finca's langs de weg zijn ingericht op agrotoerisme met mogelijkheden voor een maaltijd, verblijf, paardrijtochten en excursies op de rivier.

Zo'n plek is **Lagos de Menegua**, op 17 km ten oosten van Puerto López. De locatie aan een meer en midden in de savanne is schitterend. Je kunt hier veel vogels spotten waaronder toekans, parkieten en papegaaien, bijeneters en kolibries, merels, mussen, duiven en reigers. Poema's en panters komen hier ook voor, maar die zijn als je geluk hebt alleen in de droge tijd op de oevers te zien. Grotere kans heb je om een ocelot te zien, of verder capibara's, herten of gordeldieren.

Aan de Río Manacacías, vlak bij de plek waar deze in de Río Meta stroomt, ligt **Puerto Gaitán**. Het plaatsje dankt zijn bestaan aan het handelsverkeer tussen Villavicencio en Puerto Carreño aan de Venezolaanse grens, en sinds enkele decennia ook aan de olieproductie. Die zorgde voor een échte hausse,